

Participatie bij Aa en Maas

1. Inleiding

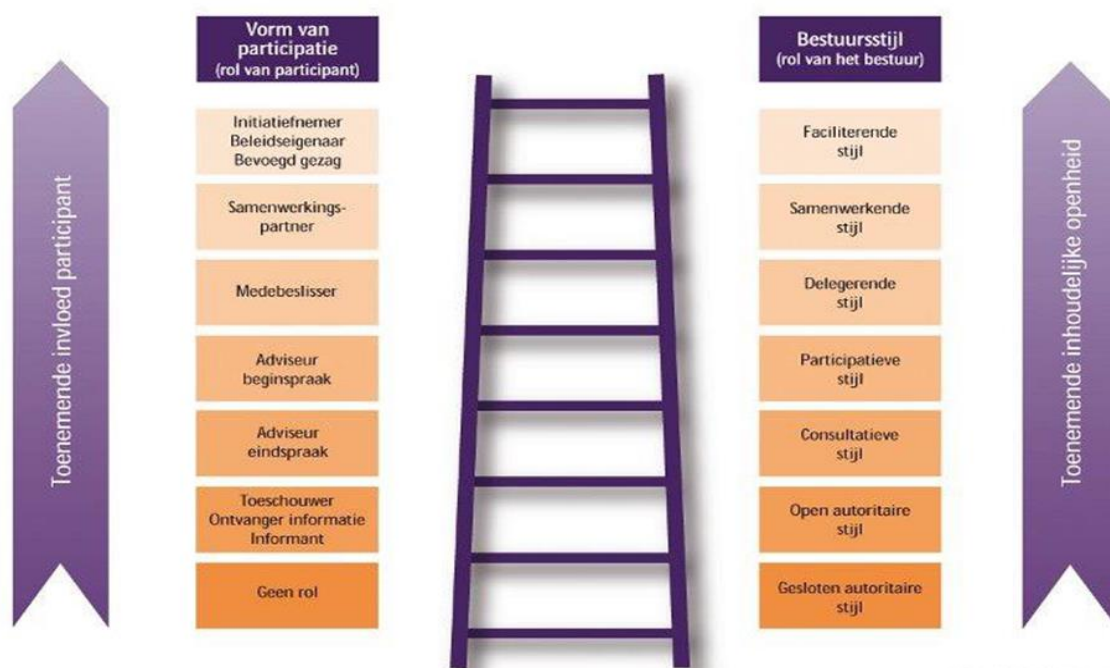
Dit rapport geeft een stand van zaken van participatie in de praktijk in juli 2016. Naast een samenvattend overzicht bevat het ook een beschrijving met praktijkvoorbeelden.

Aa en Maas onderstreept het belang van participatie in het Bestuursakkoord 2015-2019 en het Waterbeheerplan 2016-2021. Ook in het organisatieontwikkelplan MOOI heeft participatie een duidelijke plek gekregen.

“De bewoners van het beheergebied moeten weten wat het waterschap voor hen betekent en invloed kunnen uitoefenen op wat het waterschap doet”. “Wij verdubbelen het budget voor recreatie zodat hiermee ook het ontstaan van burgerinitiatieven kan worden gestimuleerd” en “In elk project wordt afgewogen of en hoe de participatie van belanghebbenden vorm krijgt” (uit: Bestuursakkoord Aa en Maas 2015-2019).

2. Participatieniveau

Het participatieniveau kan worden weergegeven in de participatieladder (zie figuur 1) – deze laat zien hoever de invloed van de bewoner reikt en welke rol daarbij past, gecombineerd met welke inhoudelijke openheid de overheid biedt en welke rol of stijl daarbij past. Elke vorm van participatie heeft een bijbehorende rol of stijl van de overheid. De kernvraag hierbij is: hoever willen we loslaten?

Figuur 1: de participatieladder gezien vanuit participant (links) en overheid (rechts).

© Partners+Pröpper 2009

3. Indruk van waar we staan

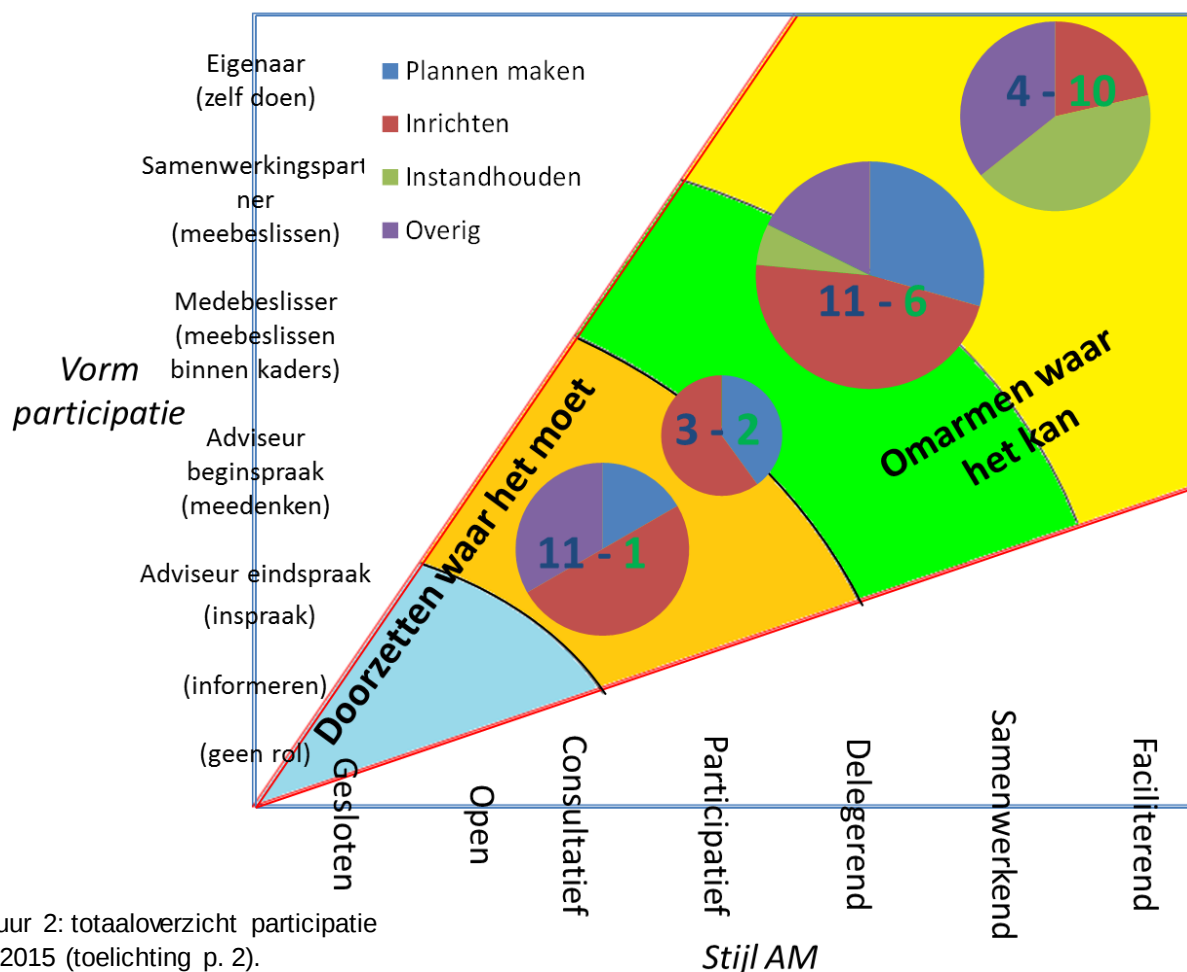
Op basis van een inventarisatie medio 2016 heeft de organisatie in beeld gebracht hoe Aa en Maas ervoor staat aan de hand van vele voorbeelden. Het resultaat ervan is kwantitatief weergegeven, maar geeft vooral een indruk van hoe we er merkbaar mee bezig zijn. Onderstaande tabel en figuur 2 geven hier een overzicht van. Een volledig overzicht geven van álle initiatieven waarbij Aa en Maas met participatie bezig is, blijkt praktisch niet haalbaar.

jul-16								
		Informereren	Adviseren	Meebeslissen	Co-creatie	Zelfbeheer/faciliteren	Totaal	
Plannen maken	zelf		1	1	3		5	9
	derden		1	1	2		4	
Inrichten	zelf		6	2	6		14	20
	derden			1	2	3	6	
Instandhouden	zelf					4	4	7
	derden				1	2	3	
Overig	zelf		4		2		6	12
	derden				1	5	6	
Totaal	zelf		11	3	11	4	48	
	derden		1	2	6	10		

Initiatieven van het waterschap waarbij participatie plaatsvindt zijn in blauw weergegeven, initiatieven van derden zijn groen gemarkeerd. In figuur 2 is per cirkeldiagram de relatieve verdeling van typen activiteiten opgenomen. Het totaal aan activiteiten per cirkeldiagram is de optelsom van de blauwe en groene getallen.

De huidige situatie voor participatie laat zien dat:

1. de effectiviteit en de waardering voor en door de organisatie is groot (tussen medewerkers en omgeving werkt het aanstekelijk) – dit lijkt een onomkeerbare ontwikkeling.
2. er veel energie zit op co-creatie, waarbij we zelf aan tafel zitten en op een open wijze samenwerken met derden.
3. het faciliteren/stimuleren van initiatieven een aanzienlijk deel van het totaal is.

Hieronder is een lijst van activiteiten opgenomen met telkens een inschatting van de positie op de participatieladder (bij eigen projecten de ruimte die het waterschap aan derden geeft – in blauw (actief), bij initiatieven van anderen de rol die het waterschap inneemt – in groen (passief)). Telkens is het hoogst bereikte participatieniveau bij de activiteit benoemd. Daarna volgt een beknopte toelichting op we aan participatie invulling geven. De voorbeelden zijn in paragrafen per fase in het proces geordend (plannen maken, inrichten, instandhouden en overig).

3.1 Plannen maken

Waterbeheerplan - adviseren

Bij het opstellen van het ontwerp Waterbeheerplan is ambtelijk overwogen om bewoners een grotere rol te laten spelen en ze te betrekken. Inschatting was echter dat hier weinig interesse voor zou zijn, dus dit is niet gedaan. Wel zijn de bewoner-leden van de regiocommissies betrokken in een klankbordgroep met een adviesrol (met voor de rest vertegenwoordigers van ZLTO, natuurorganisaties, hengelsportverenigingen, etc.). Tenslotte hebben mensen kunnen inspreken. Dit is door 4 particulieren gedaan (een agrariër, een imker, een ontwikkelaar van vervangers voor vislood en een bewoner).

Medicijn voor gezond Water – co-creatie

Dit Brabantse netwerk is opgericht door de Brabantse waterschappen om samen naar oplossingen te zoeken voor geneesmiddelen in het oppervlaktewater. Inmiddels zijn daar al ruim 100 mensen vanuit circa 30 instanties bij betrokken zoals zorginstellingen, ziekenhuizen, huisartsen, gemeenten, Provincie, etc. Om dit complexe probleem aan te pakken is het duidelijk dat niet één partij de oplossing heeft, maar dat alleen gezamenlijk tot een significante verandering kan worden gekomen. Het waterschap faciliteert in eerste instantie en momenteel zijn al meerdere partijen actief aan de slag gegaan in hun eigen organisaties.

In juli 2016 wordt de vierde grote bijeenkomst gehouden en zijn meerdere prototypes uitgewerkt om in de praktijk te gaan testen. De belangrijkste daarvan is het creëren van een Blue Zone (een 'gezondheidshotspot'), waarvoor inmiddels ook al diverse partners zijn gevonden.

Koploperproject waterveiligheid Ravenstein-Lith – co-creatie

Binnen de "Koploper waterveiligheid Ravenstein – Lith" werken 10 partijen samen aan een MIRT-onderzoek naar de waterveiligheid langs de Maas in combinatie met gebiedsontwikkeling.

Het waterschap is trekker en vormt samen met provincie en gemeente Oss de projectgroep. De anderen partijen denken mee en adviseren. Besluitvorming vindt plaats binnen een stuurgroep waarin alle 10 partijen deelnemen. In het project is sprake van verschillende participatieniveaus, afhankelijk van de betrokken partij. Deze niveaus zijn per partij steeds apart benoemd.

Daarnaast zijn diverse partijen en stakeholders uit de omgeving op verschillende wijzen betrokken (burgers, bedrijven, verenigingen, etc.). Hiervoor is een communicatie-/participatiestrategie opgesteld. In deze eerste fase van het project worden die geïnformeerd.

Wijzer Onderhoud – adviseren/meebeslissen (binnen kaders)

Waterschap Aa en Maas wil bij het onderhoud van de waterlopen verder uit de slootkant, op een veilige afstand gaan rijden en het slootmaaisel één meter uit de slootkant bij aangelanden afzetten. De 4 pijlers onder Wijzer Onderhoud zijn veiligheid, gelijkwaardige dienstverlening, onderhoudskwaliteit en kostenbeheersing. Het waterschap heeft besloten om de maatregel niet 'mee te delen en door te drukken', maar om vooraf en in dialoog met belanghebbenden te komen tot een gewenste uitwerking van het beleidsvoornemen (tweerichtingsverkeer). Hiervoor is een intensief traject opgestart met klankbordgroepen en streekbijeenkomsten. Het streven is dat aangrenzende eigenaren onderling en met het waterschap afspraken maken hoe het onderhoud wordt uitgevoerd.

Visie + uitvoering Aa-dal – potentie voor co-creatie

Het Aa-dal strekt zich uit van Beek en Donk tot Den Bosch. De gezamenlijke overheden in dit gebied stellen een visie inclusief uitvoeringsprogramma op voor het Beekdal. Deze geeft antwoord op de ruimtelijke opgaven van de toekomst, zoals meer ruimte voor waterberging, verbeterde recreatiemogelijkheden en het verhogen van de natuurwaarden langs de Aa.

Het doel van het proces is om dit samen met bewoners, ondernemers of recreanten in het Aa-dal te doen. Dat doen we aan 'de blauwe picknicktafel' die de komende maanden op verschillende plekken langs de Aa staat. Om de zomermaanden te benutten en nog meer mensen aan dit initiatief te binden en nieuwe projectideeën en kansen op te halen staat de Picknicktafel in de zomer (symbool voor het proces) op een aantal festivals/ mooie plekken langs de Aa. Het doel is om aan het einde van het proces 10 icoonprojecten te benoemen die het Aa-dal mooier, aangenamer of slimmer maken. Icoonprojecten verbinden bestaande initiatieven of projecten en brengen misschien wel nieuwe samenwerkingen tot stand. Samen met de betrokkenen bij deze icoonprojecten gaan we zo snel mogelijk uitvoering geven aan een (nog) mooier Aa-dal. Het proces is een 'testcase' voor participatie. Een nieuwe manier ontstaan uit samenwerking van overheden om bewoners en ondernemers van een gebied te activeren en te verleiden hun bijdrage te leveren aan een mooiere omgeving. Dat betekent ook dat niet alle projecten direct bijdragen aan de waterschapsdoelen. Maar we hopen / denken dat er juist ook wel projecten uit naar voren komen die aan de waterschapsdoelen raken en met meer draagvlak en betrokkenheid na dit proces een stap verder kunnen worden gebracht.

Klimaatbestendig Land van Cuijk (fase II) - meebeslissen

De gemeenten in het Land van Cuijk spelen samen met het waterschap en provincie in op de effecten van klimaatverandering. Dit doen zij samen met bedrijven en bewoners. Het gaat om het klimaatbestendiger maken van de leefomgeving – in gebouwen, in de openbare ruimte, op schoolpleinen, maar ook bijvoorbeeld in de tuinen van mensen. Via onder andere lokale tuincentra en bouwmarkten wordt bewoners handelingsperspectief geboden. Het initiatief wordt mede gefinancierd vanuit de stimuleringsregeling klimaatactieve stad.

Watertoets ruimtelijke plannen – adviseren

Via de adviesrol van het waterschap bij ruimtelijke plannen van derden (die via gemeenten, provincie of het Rijk worden gefaciliteerd met hun ruimtelijk instrumentarium), leveren wij inbreng om de leefomgeving duurzaam en klimaatbestendig te maken. Dit doen wij inhoudelijk op basis van onze uitgangspunten watertoets, maar ook wordt vaak meegedacht met de initiatiefnemer of partner-overheid.

Provinciale omgevingsvisie – potentie voor co-creatie

De provincie maakt een omgevingsvisie. De waterschappen zijn betrokken bij dit proces en leveren op initiatief van de NBWB een wateronderlegger voor deze visie. Eind 2016 wordt deze aangeboden aan de provincie.

Klimaatstresstest regio AgriFood Capital – co-creatie

Eind 2015 heeft de regio een klimaatstresstest met ondersteuning van het landelijk Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie (Deltaprogramma) uitgevoerd. Het gaat hier om klimaateffecten (waterveiligheid, wateroverlast, droogte en hitte) en de kwetsbaarheden en kansen in de regio. Aa en Maas heeft kennis, capaciteit en beperkte financiële ondersteuning geleverd waardoor deze uitgevoerd kon worden. Regio, gemeenten, provincie en provinciale raad voor gezondheid hebben meegedacht. Dit

heeft geresulteerd in een verhaal met kaartmateriaal dat als bouwsteen voor de regionale en provinciale omgevingsvisies wordt gebruikt, evenals input voor de regiodeal met de provincie.

3.2 Inrichten

Waterkwaliteit en beleving in bebouwd gebied – meebeslissen

Het waterschap ondersteunt gemeenten bij de aanpak van een aantal specifieke knelpunten voor kwaliteit en beleving in het bebouwde gebied. Dit vanuit een stimulerende (financiële bijdrage) en advies- en kennisrol. Voorwaarde voor financiële bijdrage is actieve betrokkenheid van bewoners en gebruikers van de (omgeving van) de wateren. Bij alle vijf de deelprojecten zijn bewoners en gebruikers minimaal in een adviesrol betrokken. In Deurne (Peellandvijvers) zijn de gebruikers meebeslissers. Hier zijn op basis van de watersysteemanalyse een tweetal scenario's geschetst en hebben gebruikers zelf de keuze mogen maken welke variant men graag in de praktijk uitgevoerd ziet. Daarnaast geldt in Deurne dat een actieve bijdrage van bewoners na realisatie van het project (bv. in beheer & onderhoud) ertoe leidt dat de gemeente bereid is om te investeren in plusvarianten (bv. extra bankje of vlonder).

Dijkdenken – meebeslissen

Onder de naam Dijkdenken is een landelijke 'battle' gestart onder 10.000 studenten om te komen met uitgewerkte ideeën voor het verwaarden van onze dijken. Het winnende concept kwam met een infrastructuur (een pier) om de uiterwaarden te ontsluiten. Participatie komt terug in meerdere facetten: de open ideeëncampagne met studenten, een breed projectconsortium (met RWS, Natuurmonumenten, gemeente 's-Hertogenbosch en de Provincie) en het feit dat in de jury individuele bewoners zaten. In de aanloop naar de realisatie zijn inloopavonden georganiseerd en zijn meerdere gesprekken met omwonenden gevoerd.

Op 5 juli is de pier, die met subsidie van de Provincie is gerealiseerd, geopend aan de Maasdijk bij Gewande. Hierna zal nog een proces gestart worden om samen met de regio de functionaliteit en beheermogelijkheden van deze pier te bepalen om maximale maatschappelijke meerwaarde te kunnen creëren.

Dynamisch Beekdal – co-creatie

Groot waterberging- en beekherstelproject in het Aa-dal vanaf Kasteel Heeswijk tot aan Den Bosch. Dit omvangrijke project van Waterschap Aa en Maas dreigde vast te lopen in wederzijds onbegrip. Een nieuwe aanpak, gericht op vertrouwen en het realiseren van een meerwaarde voor alle betrokkenen, trok het bijna gestrande project weer vlot. De verschillende overheden hebben jarenlang, los van elkaar een klassieke aankoopstrategie in het gebied toegepast, zonder samen te werken naar een gezamenlijk doel. In enkele gevallen hadden zowel Rijkswaterstaat als de provincie en het waterschap delen van een perceel nodig. De grondeigenaren werden daarom door verschillende overheden benaderd. Deze handelwijze heeft tot veel weerstand geleid. Temeer omdat zij en ook andere belanghebbenden niet of nauwelijks bij het project werden betrokken. Men voelde zich niet serieus genomen. De grondeigenaren wilden

door dit alles niet langer meewerken aan de vrijwillige verkoop van gronden. Het voortbestaan van het project en de eerder gedane investeringen kwamen daarmee in gevaar. Toch was er bij grondeigenaren wel begrip voor de doelstellingen van Aa en Maas. Dit bleek uit de vele informele gesprekken die werden gevoerd. Het roer moest dus om met als insteek op zoek te gaan naar oplossingen die rekening houden met de diverse belangen. Die nieuwe aanpak werd gevonden in de zogenoemde Mutual Gains Approach. Uitgangspunt hierbij is, dat wanneer betrokken partijen voor elkaar meerwaarde kunnen en willen creëren, er een basis ontstaat voor samenwerking. Binnen deze samenwerking wordt niet naar standpunten, maar naar belangen gekeken. Vrijwilligheid ontstaat wanneer partijen baat hebben bij de uitkomsten van een project. Vanwege de verstoorde relaties met de meest direct betrokkenen, koos Aa en Maas voor onafhankelijke procesbegeleiding. Zo kon het waterschap een stapje terug doen in het traject en zelf als gelijkwaardige deelnemer participeren in de samenwerking. Binnen twee jaar is er uiteindelijk met de omgeving een nieuw ontwerp gemaakt, een ontwerp dat meerwaarde biedt voor alle partijen. Uiteindelijk is het plan zonder zienswijze vastgesteld door het waterschap.

Raamvallei – potentie voor co-creatie

Het project omhelst het opstellen van een gebiedsplan, waarin de thema's waterberging, beekherstel, EVZ, vismigratie, GGOR en waterkwaliteit een plek moeten krijgen. Samen met de 13 gebiedspartijen wordt vanuit belangen via de Multiple Gains Approach gewerkt aan een integraal plan. Het waterschap is deelnemer aan het proces, want het proces wordt door alle partijen samen getrokken. Waterschap is daarin gevraagd om de rol van onafhankelijk procesbegeleider in te vullen wat het vertrouwen vanuit de omgeving naar het waterschap aangeeft. Daarnaast zijn we dus ook vanuit het eigen belang betrokken bij het proces (rollen technisch manager en omgevings/projectmanager). Bewoners hebben (nog) geen plek in het proces gekregen. Ambitieniveau is Co-creatie.

Living Machine Rosmalen - faciliteren

Dit project betreft een bewonersinitiatief voor een decentrale afvalwaterzuivering in de nieuwbouwwijk De Groote Wielen volgens het technologieconcept van een 'living machine'. Deze technologie combineert traditionele zuiveringstechnologie met tropische planten in een kas. Deze uitvoeringsvorm creëert een aantrekkelijke mogelijkheid voor een decentrale zuivering in de wijk.

In dit project ligt het gehele initiatief bij de buurtbewoners en heeft het waterschap vooral een faciliterende rol. Feitelijk is hier sprake van 'overheidsparticipatie'. De bewoners hebben ook voor de eerste verkennende fase van dit onderzoek de projectleiding op zich genomen. Inmiddels is een locatie gevonden en is een aannemer bereid gevonden mee te investeren. De uitwerking is medio 2016 afgerond, waarna besluitvorming kan gaan plaatsvinden.

Renovatie RWZI 's-Hertogenbosch - co-creatie

De omgeving, bestuursraden, gemeente, provincie, stichting Boom en Bosch, en het IVN zijn volledig meegenomen in de ontwerpen van de rioolwaterzuiveringsinstallatie 's-Hertogenbosch. Dit was in het begin voornamelijk informeren. Later zijn de belangen van stakeholders geïnventariseerd en hebben zij kunnen meedenken over de

ontwerpen. Met alle betrokkenen heeft het waterschap de afspraak kunnen maken dat men geen zienswijze of bezwaar meer zou indienen. Dit is dan ook niet gebeurd. Samen met de omgeving is een landschappelijke inpassing opgesteld waarbij alle belangen gediend zijn. Ook de groenvoorziening op en direct rond de zuivering wordt in detail met hen afgestemd om alle belangen zo goed mogelijk in te vullen. Het onderhoud van de landschappelijke inpassing, zal door één of meerdere omwonenden ingevuld worden. In ruil daarvoor kunnen ze een extensieve vorm van begrazing inzetten en/of maaien. De opbrengst van het land is dan voor degenen die het onderhoud uitvoeren. Voor de invulling van het groen gas wordt biogas geleverd aan Heineken, en transportbrandstof aan de Afvalstoffendienst. Van de Afvalstoffendienst kopen wij warmte in. Dit is een professionele vorm van samenwerken die met zakelijke contracten is afgedekt. Tenslotte heeft een 'Molenwerkgroep' het waterschap benaderd voor de realisatie van een rosmolen op het terrein van de rioolwaterzuivering. Het waterschap werkt hieraan mee via een 3D-ontwerp door stagiairs.

GGOR Leijgraaf - adviseren

In dit project gaat het om optimalisatie van het watersysteem via een streefpeilbesluit. Wensen uit het gebied zijn opgehaald met de methode Creative Problem Solving, waarbij de deelnemers (m.n. agrariërs) de mogelijkheid hadden om zowel de ervaren knelpunten als de mogelijke oplossingen aan te dragen. De opgehaalde informatie is gedeeld met perceelseigenaren (agrariërs en natuurterreinbeheerders). Veel van de knelpunten zijn door aanpassing van peilbeheer of met aanvullende maatregelen opgelost. Het blijkt lastig om nieuwe particuliere initiatieven in te bedden. Voorbeeld hiervan is het oppompen van water vanuit de Grote Wetering via een pijpleiding door een boer ten behoeve van de watervoorziening van zijn eigen bedrijf maar ook een gebied in de directe omgeving. De infrastructuur (en gemaakte kosten) ligt daarmee op perceel van een boer, maar belangen liggen bij meerderen. Een financiële bijdrage vanuit het waterschap roept juridische vragen als op voorhand de voorwaarden en juridische kaders niet bepaald zijn.

Uitkijktoren Oss - faciliteren

IVN Oss, Stichting Maasmeanders en Natuurmonumenten hebben het initiatief genomen om een uitkijktoren te realiseren bij de Hemelrijkse Waard, gemeente Oss. Bij dit initiatief komen de thema's natuurontwikkeling, de Maasdijk en schoon water (rioolwaterzuivering Oijen) bij elkaar. Waterschap Aa en Maas heeft een adviserende rol (vanuit bescherming waterveiligheid) en bekijkt of ondersteuning vanuit recreatief medegebruik en/of communicatie mogelijk is.

Landschapspark Sint Anthonis – potentie voor co-creatie

Initiatief vanuit de dorpsraad in samenwerking met Zorgcentrum Op 't Hoogveld (Pantein), IVN, ZLTO, Agrarische natuurvereniging, De Seizoenen (Bronlaak) en buurt- en dorpsbewoners. Het park vormt de toegangspoort van St. Anthonis. Lokaal levert dit voornemen veel publiciteit op. Er gebeurt al onderhoud van het bestaande park, maar men loopt daarbij tegen grenzen aan. De hamvraag is of het park heringericht kan worden om het onderhoudsvriendelijker te maken. Een schakel van de EVZ Oploose

Molenbeek naast andere wateropgaven (o.a. afkoppelen, anti verdroging en maatregelen op oppervlaktewater- en grondwaterstand te verhogen) kunnen meeliften. Bewoners hebben een plan gemaakt, gemeente gaat daarin mee.

Op 11 april 2016 is het plan aan betrokkenen gepresenteerd. Het waterschap was daar ook bij aanwezig. Zij hebben positief op het plan gereageerd. Het waterschap is uitgenodigd om in het plan te participeren. Aan aanvraag voor financiering is gedaan bij het waterschap. Ook is een subsidieaanvraag bij DHZ gedaan.

HoWaBo – co-creatie

Inrichting van een groot waterbergingsgebied ten westen van 's-Hertogenbosch. Het realiseren hiervan gaat hand in hand met natuurontwikkeling en het realiseren van recreatievoorzieningen. Ook zijn enkele agrariërs actief en worden cultuurhistorische bijzonderheden zichtbaar gemaakt. Dit alles gebeurt vanaf het begin in samenspraak met partners in de streek, beheerders, gebruikers en exploitanten. Voor het ontwerp is een intensief proces met de streek doorlopen op basis van de MGA principes. Naast vele keukentafelgesprekken met inwoners van het gebied is met belanghebbenden gewerkt aan het ontwerp. De inspraakprocedure verliep vervolgens soepel. Zienswijzen waren alleen informierend van aard. In 2014 is gestart met de uitvoering. Voorafgaande aan de start van de uitvoering zijn suggesties geïnventariseerd bij de bewoners en de gemeente t.a.v. de transportroutes. Er moeten 30.00 vrachtbewegingen plaats vinden. Verkeersveiligheid is daarbij van het grootste belang. Omgevingsmanagement was dan ook één van de drie doelen van het bestek. Het aantal klachten dat binnen kwam, was minimaal. December 2015 is het werk opgeleverd en op 22 mei 2016 is een feestelijke oplevering gehouden.

GGOR Landbouw Biezenloop - adviseren

In dit project gaat het om optimalisatie van het watersysteem waarbij rekening gehouden wordt met de diverse functies en kimaatontwikkelingen. Wensen uit het gebied zijn opgehaald waarbij de deelnemers (m.n. agrariërs, maar ook natuurorganisaties en gemeenten) de mogelijkheid hadden om zowel de ervaren knelpunten als de mogelijke oplossingen aan te dragen. De opgehaalde informatie is geanalyseerd door een team van interne deskundigen en uitgeschreven in factsheets op basis van geografische clusters. De functies zijn getoetst, maar ook of knelpunten en maatregelen niet strijdig met elkaar zouden zijn. Vervolgens zijn de oplossingen gedeeld met de perceelseigenaren. Hierop volgden weer nieuwe wensen dan wel oplossingen die weer verwerkt zijn in de factsheets en de uiteindelijke visie. Na inspraak en vaststelling van de visie worden de maatregelen uitgevoerd en een streefpeilenplan opgesteld in overleg met de streek.

Bakelse Aa - adviseren

Het beekdal van de Bakelse Aa is opnieuw ingericht ten behoeve van waterberging en een EVZ. Aanliggende eigenaren zijn actief betrokken om inbreng te leveren. Er is een klankbordgroep geweest waarin de partijen (gemeenten, ZLTO, dorpsraden) meegedacht over de plannen en de uitvoering daarvan. Op verzoek van diverse partijen is het leefgebied van de ijsvogel verbeterd, ooievaarsnesten geplaatst, cultuurhistorische elementen teruggebracht en de recreatieve mogelijkheden verbeterd.

Bijzonder is dat we na de realisatie ook bij de monitoring samen optrekken met de lokale IVN-afdeling. De Bakelse Aa is in juli 2015 opgeleverd.

Astense Aa – meebeslissen

Het beekdal van de Astense Aa is (deels) opnieuw ingericht om water langer vast te houden, zodat er voldoende water is voor aangrenzende landbouwgebieden. De meanders hebben daarnaast ook een ecologische en recreatieve functie. Er was een klankbordgroep voor lokale belanghebbenden. Aanliggende eigenaren zijn actief benaderd voor het inrichtingsplan en voor kavelruil. Samen met hen is geïnvesteerd in peil gestuurde drainage. Door samenwerking met het IVN en actieve heemkundekringen is er o.a. aandacht besteed aan het terugbrengen van cultuurhistorische elementen, het verbeteren van de beleving en het aanbrengen van recreatieve voorzieningen.

Vierlingsbeekse Molenbeek - adviseren

De Vierlingsbeekse Molenbeek krijgt zijn natuurlijke, kronkelende karakter terug. In het gebied liggen een aantal waardevolle cultuurhistorische monumenten; de restanten van kasteel Makken en het rad van de Watermolen zijn bij de plannen betrokken. Het plan voor dit project is tot stand gekomen via een zogenoemd ontwerpatelier. Hierbij zitten verschillende deskundigen en betrokkenen rond de tafel. Het gaat dan om bijvoorbeeld architecten, deskundigen op het gebied van water, ruimtelijke ordening, maar ook belanghebbende partijen. Zij hebben samen in een schetssessie, ideeën en oplossingen voor mogelijke problemen verkend. Maar ook zijn dorpsraden geraadpleegd en huiskamergesprekken gevoerd. Eind 2016 wordt het project opgeleverd.

Tovensche Beek – co-creatie

Het gaat hier om de realisatie van een EVZ en het geven van een meer natuurlijk karakter aan de beek. Over het oorspronkelijk inrichtingsplan voor de beek kwamen uit de streek verschillende vragen. Naast het reguliere informeren en betrekken via o.a. informatie-avonden, zijn daarom belanghebbenden in een klankbordgroep samengebracht. Op basis van wensen van o.a. ZLTO en de dorpsraad is het uiteindelijke plan tot stand gekomen en uitgevoerd, inclusief gerealiseerde wandelpaden. Bovendien heeft een groep omwonenden het initiatief genomen om een perceel aan de rand alternatief in te richten – fruitbomen, bijenkast, poort. Het waterschap heeft hieraan meegewerkt. Uiteindelijk heeft de buurtvereniging de oplevering grotendeels georganiseerd.

Balkon aan de Maas – adviseren

Dit is de naam van het renovatieproject van gemaal Gansoijen waar een uitkijkpunt is gecreëerd met zicht op de Bergsche Maas en de waterwerken. Tevens is hier samen met burgers een informatiezuil geplaatst voor het publiek. De bewoners zijn geïnformeerd over het renovatieproject en hebben meegedaan aan een aantal ontwerpessies van de informatiezuil. Het voornemen van de zuil was er al, maar de vorm en inhoud is uiteindelijk samen met bewoners tot stand gekomen.

Duiker Peelkanaal – co-creatie

Bij dit project zijn twee duikers in het Peelkanaal vervangen op het terrein van een bewoner, direct grenzend aan een bouwkundig kwetsbare woonboerderij. Vervanging

was noodzakelijk vanwege het risico op bezwijken van de oude duikers en het vergroten van de doorvoercapaciteit.

Het project kwam pas echt op gang door belangen van de bewoner mee te koppelen (zoals het rooien van bomen) en hem een eigen invulling te laten geven aan een deel van het project, vooral in de uiteindelijke afwerking.

Maatregelen wateroverlast Vlijmen Noord – adviseren

Dit zijn ‘kapitaal intensieve knelpunten’ waar we samen met gemeente Heusden en bewoners de inrichting hebben vorm gegeven (tijdens 2 schetsateliers met 9 groepen, ongeveer 60 wijkbewoners, en 3 informatieavonden voor meer dan 300 bewoners). Er is ongeveer 1,2 ha ruimte voor water gevonden in de wijk met spel toestellen en waterpartijen. Het plan is zonder bezwaren vastgesteld en gaat in voorjaar 2016 in uitvoering.

Watertuinen St. Michielsgestel – potentie voor co-creatie

Initiatief van de gemeente onder de vlag van de samenwerking Dommelvallei (waar Aa en Maas ook partner in is). Het doel is het op basis van co-creatie realiseren van kwalitatieve hoogwaardige retentiegebieden aan de dorpsranden van de kernen Sint-Michielsgestel, Den Dungen en Berlicum voor de opvang van hemelwater en multifunctioneel landgebruik met een sterke impuls voor de (be)leefbaarheid en duurzaamheid van het stedelijk gebied. De opzet en functionele invulling moet zodanig zijn dat deze gebieden landschappelijk aantrekkelijk, toegankelijk en “beleefbaar” worden voor de bewoners in de vorm van een groen uitloopgebied. Daarnaast zouden deze retentiegebieden ook duurzaam en ecologisch ingezet kunnen worden. Bewoners worden uitgenodigd om samen mee de watertuinen vorm te geven en hebben een mogelijke rol in het toekomstig beheer.

Klotbeek – potentie voor faciliteren

Het Klotbeek is een visvijver in Heeswijk-Dinther. De waterkwaliteit van deze vijver is slecht (nutriënten, slib). Dit leidt jaarlijks tot een blauwalgenbloei waardoor de vijver niet gebruikt kan worden en er gewaarschuwd moet worden om het water niet te gebruiken. Een deel van de vijver is in de laatste ijstijd ontstaan als pingo (wellend grondwater dat de bovenliggende (bevroren) grond omhooggeduwd heeft). De ruïne daarvan is een perfect rond meer met een natuurlijke aarden wal er omheen.

In 2015 heeft de eigenaresse samen met de gemeente het initiatief genomen om te onderzoeken of de waterkwaliteit verbeterd kan worden. Verschillende studies naar de oorzaak en naar de ontwikkelkansen zijn uitgevoerd. Helaas is door gebrek aan geld dit initiatief op niets uitgelopen.

Onderzocht kan worden samen met alle belanghebbenden of herstel van de pingoruime én de waterkwaliteit mogelijk is.

3.3 Instandhouden

Recreatief medegebruik - faciliteren

Aa en Maas stelt zijn eigendommen open voor recreatief medegebruik binnen een aantal randvoorwaarden, waarmee gestimuleerd wordt dat mensen kunnen genieten

van de omgeving en mogelijk ook iets leren over het werk van het waterschap. Als er initiatieven van derden komen, dan neemt het waterschap daarbij een stimulerende en faciliterende rol. In veel gevallen ligt de uitvoering bij de initiatiefnemer. Voorbeeld: Huttenproject van de stichting Leefdael (Beerse Overlaat), dat de beleevingswaarde van het gebied vergroot door de geschiedenis tastbaar te maken.

Visstekken – faciliteren t.b.v. (gedeeld) zelfbeheer

Waterschap verhuurt het visrecht aan hengelsportverenigingen. Daarmee zijn we samen verantwoordelijk voor het visstandbeheer. Het waterschap zorgt voor bijvoorbeeld een vissteiger die bereikbaar is. Gedeeld zelfbeheer is hier het participatieniveau.

Kanttekening daarbij is dat het een landelijke verplichting betreft om het beheer te delen. Aa en Maas neemt een faciliterende rol in om dat zelfbeheer invulling te laten geven.

Weidevogelgronden - faciliteren

Verzoeken vanuit weidevogelbeheergroepen bereikten het waterschap om natte graslanden de zogenaamde plas-dras gebieden mogelijk te maken ten behoeve van meer vogels. Dit speelde in de collectieve weidevogelgebieden Lith e.o. en Ravenstein e.o.. Aa en Maas heeft een advies- en faciliterende rol richting initiatiefnemers vervuld. Wij faciliteren dat er voldoende water beschikbaar is binnen het reguliere peilbeheer. Vanwege het succes is de aanpak vervolgens geïntensiveerd op meerdere plekken in de omgeving.

We werken daarnaast ook nauw samen met de weidevogelvrijwilligers en Brabants Landschap om maaiwerk op maat te realiseren in het gebied. Samen met deze partners en onze aannemer is gekeken waar onze watergangen pas na 1 juli gemaaid kunnen worden om zoveel mogelijk kuikens te sparen. De keuze is gevallen op de watergangen die grenzen aan de plas-dras gebieden. Samen gaan we dit jaar hiermee aan de slag.

Handreiking onderhoud door derden – participatieniveau: gedeeld zelfbeheer

Het onderhoud van natuurlijk ingerichte gebieden kan in bepaalde gevallen uitbesteed worden aan collectieven van agrariërs (ANV's) of bewoners. Hiervoor wordt gewerkt aan een handreiking binnen de regulier beleidskaders, waarin de ervaringen vanuit de diverse pilots van de afgelopen jaren zijn verwerkt. De handreiking maakt een beperkte vorm van zelfbeheer mogelijk, waarbij het waterschap de hoofdbeheerder blijft.

Natuur rondom RWZI Land van Cuijk – faciliteren

Op het terrein van de RWZI lopen een aantal initiatieven die tegemoet komen aan belangen van derden, waaronder:

- Bijen project: ism lokale Imker en buurtbedrijven. Wordt breder uitgezet zodat we in alle beadeal, greendeal en biodiversiteit koppelen. Oorspronkelijke vegetatie en bij-vriendelijke vegetatie in buitenste extensieve ring om zuivering aanbrengen, met aandacht voor mogelijke effecten op omgeving.
- Vogelproject i.s.m. lokale vogelvereniging: vogelkooitjes, ijsvogelwand en ooievaarsnest zijn geplaatst.
- Dasseninfo: i.s.m. Das en Boom, informatie over foerage van dassen op de RWZI.

Bee-deals - co-creatie

Waterschap Aa en Maas vindt het belangrijk om bij te dragen aan het verbeteren van onze leefomgeving en wil daarin ook graag een voorbeeld zijn voor de omgeving. We hebben hier ons ook aan gecommitteerd door het ondertekenen van de Beedeal Oss en Green Deal Infranatuur.

Binnen de Beedeal Oss hebben we concreet enkele punten aangegeven waar we ons op willen richten. RWZI Oijen: Samen met CLM en food4bees wordt hier het voedselaanbod verbeterd en nestgelegenheid gecreëerd. Dit najaar gaat dit in uitvoering. Studenten van de HAS Den Bosch zullen hier de jaarlijkse monitoring gaan verzorgen als onderdeel van hun eerstejaars project.

Verder kijken we naar waar we nestgelegenheid kunnen verbeteren in onze EVZ's en dijken binnen de gemeente Oss. Mogelijkheden worden dit najaar onderzocht.

En samen met de gemeente Oss gaan we kijken waar eventueel mogelijkheden liggen naast wegbermen en onze waterlopen. Daarbij willen we ook agrariërs stimuleren om hun erven bij-vriendelijk in te richten, zodat er een soort lint met stapstenen ontstaat in de polder.

De ervaringen en leerpunten die we uit deze trajecten halen zetten we breder binnen het waterschap in. Zo zijn we voor meer van onze eigendommen aan het kijken hoe we met kleine maatregelen en andere manier van onderhoud de biodiversiteit kunnen vergroten.

STIKA – (gedeeld) zelfbeheer

De Subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringskader (StiKa) is een regeling van de provincie, gemeenten en waterschappen in Noord-Brabant. In vrijwel alle gemeenten is budget beschikbaar. Als een grondeigenaar op grond buiten zijn erf maatregelen treft die bijdragen aan natuur- of landschapsbehoud, dan kan hij daarvoor een passende vergoeding krijgen. Onlangs is een aantal nieuwe contracten afgesloten, waaronder Horst en Raam. Het AB heeft in 2016 €2 ton beschikbaar gesteld voor het vervolg van StiKa.

3.4 Overig

Stimuleringsregeling klimaatactief bebouwd gebied – faciliteren

We roepen in dit geval inwoners, verenigingen en bedrijven in dorpen en steden op om gezamenlijk aanpassingen te doen die de leefomgeving klimaatbestendig maken en verbeteren. Om dit te stimuleren, verstrekken we vanaf 1 maart 2016 subsidie aan initiatiefnemers. De maatregel(en) moet(en) een blijvende verbetering zijn voor de water- en groenstructuur in het bebouwde gebied. Samenwerken is een voorwaarde voor subsidieverstrekking. Deze opzet biedt de ruimte om zelf met projecten en ideeën te komen voor deze doelstelling. Een belangrijke factor is ook de bijkomende advisering van het waterschap waarmee maatwerk geleverd kan worden. Voorbeelden zijn verticale tuinen in binnenstad Oss.

Pilot effectief preventief handhaven – adviseren

Deze pilot is erop gericht het naleefgedrag van wet- en regelgeving te bevorderen. Zo worden partijen deelgenoot gemaakt bij het oplossen maar ook het voorkomen van

problemen van hun eigen omgeving en dragen zij door een goede naleving van regels bij aan het bereiken van de doelen van het waterschap. In 2015 zijn drie pilots gericht op juist gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, het bouwen in de beschermingszone en het voorkomen van erfafspoeling bij agrarische bedrijven. Afhankelijk van het vertoonde gedrag komt het best passende middel in beeld om het naleefgedrag positief te beïnvloeden. Dit kan variëren van voorlichting, advisering, faciliteren (door maar ook áán het waterschap) tot aan repressief handhaven.

Festival Fabriek Magnifique - faciliteren

Elke twee jaar vindt het festival 'fabriek magnifique' plaats in Veghel. In juli 2016 is de volgende editie. Twee jaar geleden is het niet gelukt om vanuit het waterschap een bijdrage te leveren. Nu waren we vroegtijdig in overleg met festival en zijn we gekomen tot een waterattractie met waterspeelplaats bij de toegang tot het festivalterrein.

Festival 'het VerhAal' - faciliteren

In 2015 vond voor het eerste keer het festival 'het VerhAal' plaats. Het waterschap heeft geparticipeerd door het beschikbaar stellen/ huren van een fluisterboot en het verzorgen van toelichting over de Aa op deze boot. Daarnaast is een brochure opgesteld met de historie van de Aa.

Snoertse Plak – potentie voor co-creatie

Op de plaats in Deurne waar een mega-varkensstal zou worden gebouwd loopt een bewonerinitiatief om te experimenteren met de 'boerderij van de toekomst'. Het comité dat de megastal heeft tegengehouden wil laten zien dat landbouw in Nederland ook op een andere manier dan via schaalvergroting succesvol kan zijn. De Snoertse Plak ligt in Deurne, is circa 11 ha groot, op dit moment in gebruik om mais te telen, en er liggen verschillende agrarische gebouwen. Het gebied is in bezit van de Provincie Noord-Brabant en wordt verpacht aan een agrariër. De Snoertse Plak grenst aan de Oude Aa, waar het waterschap een deel van de gronden in bezit heeft. Doelstelling is hier EVZ. Provincie en Gemeente willen graag meewerken aan het initiatief. Er wordt op dit moment gekeken of verpachting aan de inmiddels opgerichte stichting mogelijk is. Dat heeft nu haast, omdat de Provincie een deadline heeft voor verpachting in 2017 (29 juni). Mogelijk kan het waterschap bijdragen aan het succes van het initiatief door te kijken of en hoe het initiatief aansluit bij de doelstellingen van het Waterschap. Dat wordt op dit moment onderzocht.

Accountbeheer agrariërs – adviseren

Via het account agrariërs probeert het waterschap voeling te houden op wateronderwerpen die de landbouwsector raken en daarnaast vanuit het perspectief van het agrarisch bedrijf naar wateropgaven te kijken. Een mooi voorbeeld is de proef met wat in de praktijk agrarisch specialist is genoemd (Ton van Uden). Ton heeft nu meer dan 100 agrarische bedrijven bezocht waarbij gesproken is over de beoogde bedrijfsontwikkeling en hoe het waterbelang daarin zo goed mogelijk meegenomen kan worden. Daar waar Ton in het begin vooral op eigen initiatief contact zocht, wordt hij nu steeds vaker benaderd door agrariërs zelf die hierover getipt zijn door collega's. Tijdig investeren in bedrijfsrelevante waterinformatie en een goed contact met de agrariër kan zich in de toekomst terugverdienen op gebied van handhaving en kansen creëren voor

bijvoorbeeld inrichtingsprojecten. De komende tijd wordt gekeken of en hoe dit gecontinueerd kan worden binnen de organisatie.

In 2016 start een proef in de polder rondom Lith. Gemeente Oss, het waterschap, Collectief ANV en de veld coördinator vanuit StiKa gaan met agrariërs om tafel om te luisteren waar zij mogelijkheden zien om opgaven van het waterschap (KRW/EVZ) en gemeente te realiseren op hun terreinen via bijv. als StiKa of agrarisch waterbeheer.

Accountbeheer bedrijven – luisteren tot co-creatie (bij specifieke projecten)

De grotere bedrijven in het beheergebied van Aa en Maas hebben met hun activiteiten, toekomstplannen en eventuele lozingen vaak een significante invloed op de taakuitvoering van het waterschap. Reden waarom de grotere bedrijven (top 25) minimaal één keer per jaar worden bezocht door de twee ‘accountbeheerders bedrijven’ van het waterschap.

In de basis is het accountbeheer wederzijds informierend, maar die informatie heeft ook al meerdere keren geleid tot hogere participatieniveaus om samen naar oplossingen in de afvalwaterketen te kijken. Binnenkort start er bijvoorbeeld een dergelijk project met Friesland Campina in Veghel vanwege hun ambities om de productie uit te breiden.

Schone Maas Brabant – faciliteren

Rijkswaterstaat en IVN Brabant (met ondersteuning van de Provincie) neemt het initiatief om samen met gemeenten, vrijwilligers en verenigingen, terreinbeherende organisaties en waterschappen te werken aan een oplossing van het zwerfvalprobleem. De ervaring leert dat die samenwerking leidt tot een schoon en aantrekkelijk buitengebied, meer actieve, betrokken bewoners én tot het bewust voorkomen van zwerfafval. Het waterschap levert een (financiële) bijdrage door actief te participeren in het projectteam Schone Maas Brabant, het mede organiseren en faciliteren van een opruimactie langs en in de omgeving van haar watergangen. En door binnen de Unie en op landelijke netwerkdagen uit te dragen wat een waterschap kan doen aan meer bewustwording van zwerfafval en een schoner watermilieu. Ook de zichtbare aanwezigheid van het waterschap bij events draagt bij aan een goed gevoel bij betrokkenen.

‘Burgerpanel’ communicatie –adviseren

In 2009 heeft waterschap Aa en Maas het initiatief genomen voor een bewonerspanel. Destijds is vooral de informatiebehoefte van enkele inwoners geïnventariseerd en is gevraagd om mee te denken over communicatiemiddelen. Dit heeft enkele suggesties voor verbeteringen opgeleverd. Verder kwam destijds naar voren dat bewoners voornamelijk geïnteresseerd zijn in concrete projecten in de eigen lokale omgeving en minder in beleidsmatige kanten van waterbeheer. Besloten is om de pilot geen vervolg te geven.

Campagne Velt - faciliteren

Velt wil in juni 2016 een vijf jaar durende campagne gaan starten onder het motto ‘2020 pesticidenvrij?’. Deze campagne richt zich op particulieren en heeft tot doel hen duidelijk te maken dat tuinieren (in sier- en moestuin) mogelijk is zonder gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.

Velt is een vereniging met 15.000 leden, waarvan inmiddels ook 2000 in Nederland. De vereniging heeft al eerder een campagne gevoerd op dit vlak “Zonder is gezonder” met

positief resultaat. Het netwerk van Velt is zich in Nederland nu ook snel aan het uitbreiden. Velt heeft een eigen blad, geeft cursussen en ontwikkelt ook praktische instrumenten die particulieren helpen bij het zo inrichten van hun tuin dat ecologisch beheer een stuk eenvoudiger wordt. Aa en Maas geeft een meerjarige bijdrage, aangezien dit initiatief bijdraagt aan (het bewustzijn van) een goede waterkwaliteit.

Vissennetwerk Brabant - adviseren

Het Vissennetwerk is een platform waarin informatie, kennis en ideeën op het gebied van vissen, visserij en de omgeving van vissen worden uitgewisseld. Dit gebeurt vanuit zowel een wetenschappelijke als een praktische invalshoek. Het waterschap werkt samen met het netwerk op het gebied van monitoring vanaf 2015. Tevens zijn medewerkers bezig om te bekijken wat burgers voor ons kunnen betekenen bij de monitoring van onze natuurprojecten. Hiervoor is inmiddels een enquête gereed. Het doel van de enquête is om te achterhalen waar de behoefte ligt en waar men ons bij kan en wil helpen en wat men daarvoor nodig heeft. Doel is om uiteindelijk ook echt met bewoners aan de slag te gaan. Een voorbeeld waar dit al speelt is IVN Helmond voor monitoring Bakelse Beemden en IVN Laarbeek voor inventarisatie RWZI terrein Aarle-Rixtel.

Regionale bekendheid waterschap – co-creatie

TV land van Cuijk, regio Land van Cuijk en district Raam/afdeling communicatie maken samen korte regionale filmpjes. Dit is opgezet vanuit kansen zien, trots zijn op werk dat we uitvoeren en effectief grote groep klanten informeren.